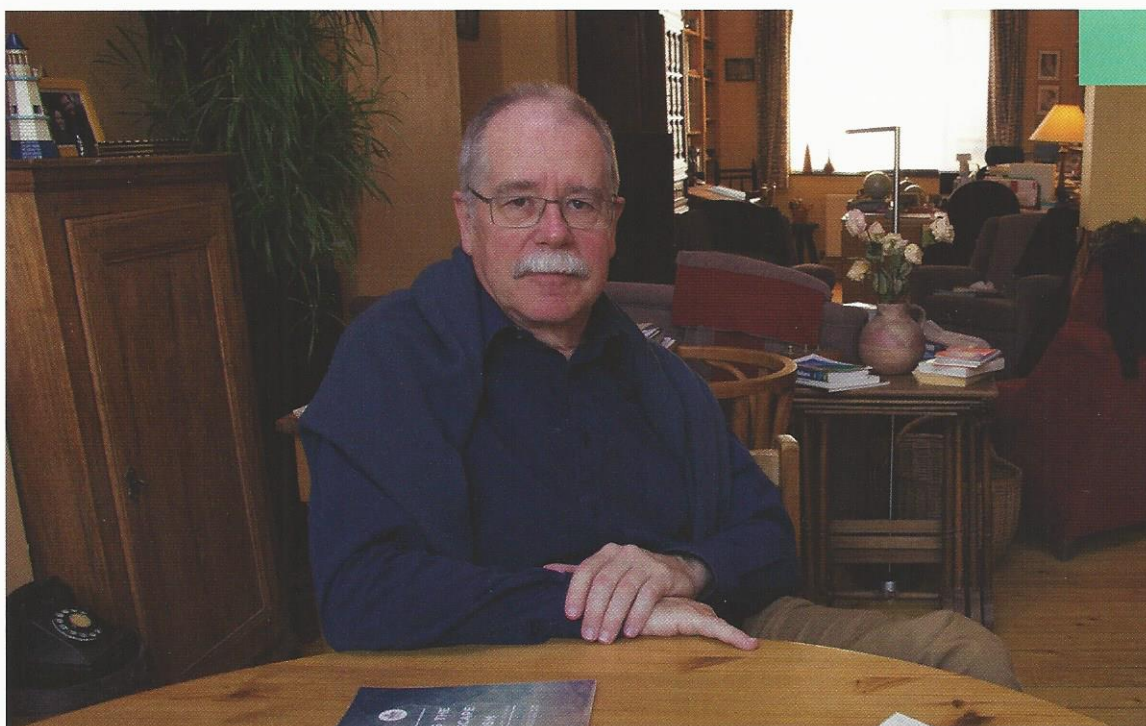

Inclusiviteit is het echte antwoord op terrorisme.

Inspiractie sprak met professor Rik Coolsaet

Professor Internationale Betrekkingen aan de UGent, Rik Coolsaet is één van de meest vooraanstaande terrorisme-experts ter wereld. In opdracht van Egmont, Het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen, schreef hij een omvattende nota die probeert de vinger op de wonde van de Belgische radicaliseringsproblematiek te leggen. Net terug van een internationale conferentie over terrorisme in Melbourne en aan de vooravond van de aanslagen in Brussel ontmoeten we professor Coolsaet voor een uitgebreid gesprek.

Volgens hoogleraar internationale betrekkingen Beatrice De Graaf kan je 'om een individuele terrorist echt te begrijpen beter bij een romanschrijver dan bij een wetenschapper aankloppen'. Heeft het zin om het fenomeen van radicalisering wetenschappelijk te benaderen?

“Ja en nee. Ik herinner mij die uitspraak inderdaad nog. Ik heb in mijn lange wetenschappelijke carrière geleerd dat als je een maatschappelijk fenomeen wil begrijpen, je een hele paraplu aan bronnen moet raadplegen. Niet alleen wetenschappelijke literatuur, maar ook proberen de tijdsgeest te begrijpen, die zich vooral vertaalt in romans en poëzie. Wil je zo'n fenomeen echt in de diepte vastgrijpen en duiden, dan moet je veel ruimer kijken dan louter wetenschappelijke arbeid. Die gebeurt te vaak in een ivoren toren. Je moet uit die toren komen en luisteren en lezen wat anderen te zeggen hebben. Ik heb bijvoorbeeld meer geleerd over de achtergrond van Syriëstrijders door te gaan praten en discussiëren met mensen in Molenbeek, in Borgerhout, met moslimorganisaties, wijkorganisaties, mensen in het jeugdwerk...”

U hebt het in uw meest recente nota over een vierde golf van buitenlandse strijders. Welke zijn dan de drie vorige golven?

“De reden waarom ik gemeend heb van in golven te spreken is om te begrijpen waarom iets opkomt, maar ook waarom iets weer verdwijnt. Een typische golfbeweging; op een bepaald moment ontstaat er iets, kijk je naar de context waarin dit gebeurt, dat stijgt, plafonneert aan zijn hoogtepunt en gaat dan achteruit. Dat zie je bij die voorafgaande golven van foreign fighters die verbonden zijn met het jihadi-terrorisme. Buitenlandse strijders had je ook vroeger al, bijvoorbeeld aan het Oostfront, de Internationale Brigade tijdens de Spaanse Burgeroorlog of diegenen die in dienst traden van het leger van de pauselijke zouaven in de 19e eeuw. Je hebt in het verleden ook al dat fenomeen gehad, maar als je je enkel concentreert op de buitenlandse strijders die verbonden zijn met jihadi-terrorisme, dan zien we vier golven.

De eerste golf van terroristen zijn de strijdmakkers van Osama bin Laden geworden. Dat is de golf van de jaren 80. Heel religieus getint met wortels in de strijd van de mujahedin tegen het Sovjetleger. Het waren meestal

goed opgeleide mannen uit gegoede families. Die golf is achteruitgegaan en was al aan het verdwijnen als gevolg van de internationale operatie tegen Afghanistan.

Dan ontstond er een tweede golf in de loop van de jaren 90, vaak dertigers uit het Midden-Oosten die op Westerse universiteiten gestudeerd hadden. Ze probeerden in te pikken op die eerste golf en werden gedreven door het onrecht dat moslims wereldwijd werd aangedaan. Die jihadi's waren aanwezig op verschillende strijdtoneelen, waarvan Bosnië het bekendste. Ook die golf is weer achteruitgegaan, ook mede door het besef dat het grootste aantal slachtoffers van zowel de eerste als de tweede golf moslims waren. Zo kan je de legitimiteit en populariteit van je organisaties niet hoog houden. Die golf was uiteindelijk ook aan het afnemen op het moment dat de Verenigde Staten, tegen de wil van de internationale gemeenschap in, besloot om in 2003 Irak binnen te vallen. Die operatie heeft een boost gegeven aan dat verzwakkende jihadi-terrorisme, ook in België. De officiële reden om Irak binnen te vallen was 'We gaan de terroristen ginder bestrijden, omdat ze hier onze straten niet onveilig zouden maken', aldus president Bush. Terwijl toen al vanuit Europa gewaarschuwd is voor het omgekeerde effect. Als je zoiets doet zonder de steun van de internationale gemeenschap, een lokaal regime of mensen in de regio, dan gaat dat de woede en de frustratie alleen maar verhogen.

“

Wie de afgelopen dertig jaar de angst voor migratie en islam heeft aangewakkerd, is mee verantwoordelijk voor wat nu gebeurt.

”

Dat is ook uitgekomen en zo is de derde golf ontstaan, die men omschreef als een bottom up of een homegrown groep. Dat waren mensen zoals de Belgische Muriel Degauque. Een 38-jarige vrouw, geboren in Charleroi die in 2005 besliste om samen met haar man naar Irak te gaan. Chris de Stoop heeft in zijn boek Vrede zij met u, zuster heel gedetailleerd proberen te reconstrueren wat het koppel Degauque bezielde om naar Irak te reizen. Dat waren groepjes die zichzelf radicaliseerden en zichzelf mobiliseerden. Ze konden niet aansluiten bij andere internationale terroristische groeperingen zoals al-Qaeda en aanverwanten. Deze groep is dan vooral heel lokaal actief geworden en stuurde mensen naar plekken als Irak, Afghanistan en Pakistan. Het was een patchwork van zelfradicaliserende groepjes zonder internationale context of omkadering. Tegen 2008 – 2010 waren dit soort groepjes zo goed als uitgestorven.”

Welke verschillen en gelijkenissen ziet u met de huidige, vierde golf?

“In 2010 ontstond Sharia4Belgium en in 2012 werd Syrië een soort magneet voor allerlei soorten mensen. Hier verschilt de golf van de voorgaande. De strijders zijn veel jonger, religieus en politiek veel minder geschoold. Dat religieuze laagje is maar vernis. Het heeft voor die groep eerder te maken met hun gevoel van tegen een muur aan te botsen dan de politieke of religieuze inspiratie die de vorige golven van buitenlandse strijders heeft gekenmerkt. Ze zijn jong, wat naïef, zeer narcistisch, dat zie je zeer sterk naar voren komen op de, soms erg gruwelijke, selfies die ze nemen. Kijk eens wat we allemaal kunnen, wie we zijn. De me, me, me-generatie.

Met religie heeft het heel erg weinig te maken. Begin januari van dit jaar heeft Europol dat ook nog eens bevestigd – dat is in de media echt helemaal onderbelicht gebleven – dat wanneer je naar de verschillende golven van foreign fighters kijkt, de religie als motivatie alsmar in belang verminderd is.”

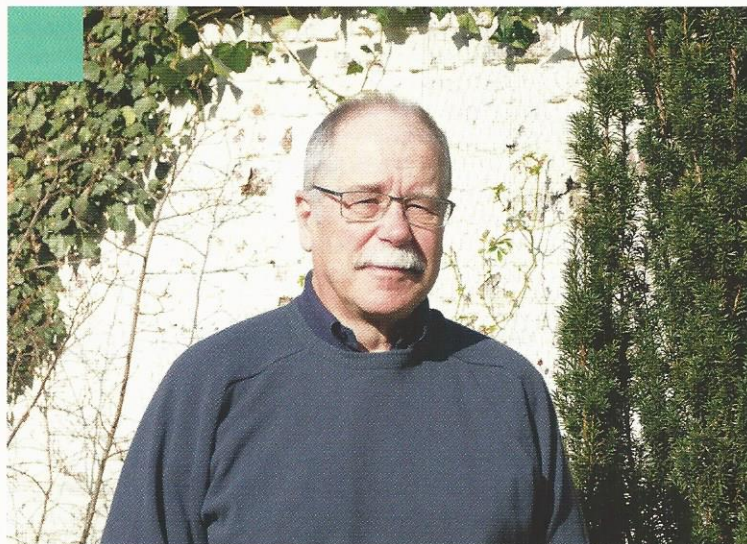
“

Met religie heeft het heel erg weinig te maken.

”

In een opiniestuk in de krant De Standaard stelt u dat 'wie de afgelopen dertig jaar de angst voor migratie en islam heeft aangewakkerd, is mee verantwoordelijk voor wat nu gebeurt'. Wat bedoelde u hier juist mee?

“Ik herinner mij nog het debat vorig jaar in het Vlaams Parlement toen minister Homans haar maartregelen voorstelde inzake deradicalisering. N-VA parlementslid Matthias Diependaele zei toen dat een samenleving nooit verantwoordelijk kan worden geacht voor radicalisering. Dat is echt je reinste onzin. Radicalisering gebeurt niet in een vacuüm, maar in een bepaalde context. Het wetenschappelijk onderzoek naar terrorisme en politiek geweld concentreerde zich vroeger vooral op de maatschappelijke context. Wat maakt dat een terrorismegolf ontstaat? Wat zorgt ervoor dat individuen gemotiveerd worden om zich te begeven op het terroristische pad, of menen terrorisme te moeten gebruiken als een middel om hun doelstellingen te bereiken? Vroeger onderzoek concentreerde zich precies op die context, die verantwoordelijk werd geacht voor het opkomen van een terrorismegolf en de motivatie gaf aan individuen om zich op dat pad te begeven. Het radicaliseringsonderzoek en de deradicaliseringsprogramma's gaan vandaag eigenlijk voornamelijk uit van een individu dat zich in een vacuüm bevindt, in een zeepbel. Wat er daarbuiten gebeurt gaan we niet onderzoeken. We gaan enkel kijken hoe dat individu aan het radicaliseren is. Wie is er dan verantwoordelijk voor jouw radicalisering? Jij, je vrienden,

je ouders en eventueel de ideologie die je aanhangt, maar niet de context die maakt dat je gevoelig bent voor die sirenenzang van het extremisme. Dat is precies het probleem waar Beatrice De Graaf naar verwijst; als je enkel het individu neemt en je daar op focust, dan negeer je voor een groot stuk die context waarom dat één individu, maar ook een hele groep individuen op

“

Diegene die vandaag een derde generatie jongeren nog altijd een Marokkaan noemt, die draagt bij tot het relatief wijdverspreide gevoel bij jongeren met een Marokkaanse achtergrond: " Welke inspanning we ook doen, we gaan nooit aanvaard worden als volwaardige burgers.

”

een bepaald moment gevoelig zijn voor dat pad. Als je dat weglaat, kan je volgens mij nooit tot de bodem gaan van wat iemand nu juist motiveert om te radicaliseren. We hebben voor die decontextualisering gewaarschuwd in de allereerste expertengroep van de Europese Commissie in 2006. Toen al vreesden we dat omwille van de heersende maatschappelijke wrevol over migratie en islam men het terrorisme exclusief zou vasthaken aan de islam. Dat is ook precies wat er dan gebeurd is, zowel in de media als in de politiek.

Radicalisering is sowieso een begrip dat geen wetenschappelijke achtergrond heeft en werd gebruikt binnen de inlichtingengemeenschap in de EU. Wil je dan toch kijken naar hoe een individu zich begeeft op het pad van het terrorisme, dan is dat heel gelijkklopend met de extreemlinkse radicalisering van de jaren 60 – 70 of de extreemrechtse radicalisering of eender welk soort radicaliseringsproces dat in het verleden geleid heeft tot terrorisme. Maar dat perspectief is helemaal verdwenen omwille van die exclusieve aandacht voor migratie, vooral vanuit landen met een moslimmeerderheid.

De kleinkinderen van de gastarbeiders uit de jaren 60 worden nog steeds bestempeld als buitenstaanders, en wanneer zij terug naar Marokko of Turkije gaan worden ze ook daar beschouwd als buitenstaanders: ze vallen tussen schip en wal. **Diegene die vandaag een derde generatie jongeren nog altijd een Marokkaan noemt, die draagt bij tot het relatief wijdverspreide gevoel bij jongeren met een Marokkaanse achtergrond: 'Welke inspanning we ook doen, we gaan nooit aanvaard worden als volwaardige burgers.'** Dat sentiment heb ik in wijken als Molenbeek erg tastbaar gevoeld. Dat betekent dat kleine groepjes, want terrorisme gaat altijd over kleine groepjes, zich voeden aan dat gevoel, aan die sfeer: wat we ook doen, we gaan nooit aanvaard worden, we zullen eens laten zien waartoe we in staat zijn. Dat gevoel van geen toekomst te hebben. Dat is echt de motivatie en de motor van deze vierde golf.”

Bigger than life

De overgrote meerderheid van de Syriëgangsters heeft Marokkaanse roots: 70-80%. Uit onderzoek van de Koning Boudewijnstichting naar zelfperceptie blijkt dat jongeren met een Marokkaanse achtergrond veel gevoeliger zijn voor het feit dat ze afgewezen worden als volwaardige burgers.

“We kunnen twee grote groepen onderscheiden bij de Syriëstrijders. Een groep van kleine criminelen, mensen die bekend staan bij politie en inlichtingendiensten voor drugstrafiek, zoals de broers Abdeslam; die rellen schoppen in de wijken (2005) en andere soorten van crimineel gedrag vertonen. Wel, naar Syrië trekken, is in dat geval – aangezien godsdienst geen drijfveer is –

gewoon een andere vorm van crimineel of normafwijkend gedrag. Bovendien biedt het de mogelijkheid om van een kleine crimineel zonder enige toekomst een mujahedin te worden met een doel. Dat is in België de bekendste groep.

Je hebt ook een groep zonder een crimineel verleden die worden aangetrokken door iets dat bigger than life is; het leven in het kalifaat in Syrië. Je hebt dus een groep die het niet meer ziet zitten, met de typische adolescentieproblemen, soms overweegt zelfmoord te plegen, en op zoek is naar een manier om er bij te horen. Ze zijn dikwijls vervreemd van hun ouders, vrienden en vinden het leven leeg. Dat is precies de kracht van Daesh of IS: ze bieden voor iedereen een soort van toekomst, een soort van perspectief; zowel voor de eerste als voor de tweede groep. De catalogus van mogelijkheden die IS voorhoudt is enorm: wil je respect, macht, toekomst, villa met een zwembad, opgenomen worden in het broederschap, een held zijn en heldendaden verrichten, dat kunnen we allemaal bieden en bovendien; als je aankomt, bieden we dat jou meteen! Daar heeft Daesh nog een extra troef in vergelijking met al-Qaeda: daar moet je wachten tot je een heldendood gestorven bent om dat soort voldoeningen te kunnen krijgen, en dan ben je nog niet zeker. Dat is de grootste pullfactor.”

“

De enige verantwoordelijken voor de Syriëgang zijn uiteraard de Syriëstrijders zelf, die zijn nog altijd verantwoordelijk voor hun eigen daden, we moeten dat ook niet verschonen. Maar datgene wat hen motiveert om naar ginder te trekken ligt wel in de kenmerken van de huidige samenleving. ”

”

Kan een samenleving die aantrekkingsfactoren neutraliseren, of zijn deze mechanismen inherent verbonden aan een maatschappij?

“Ik denk dat het het tweede is. **De enige verantwoordelijken voor de Syriëgang zijn uiteraard de Syriëstrijders zelf, die zijn nog altijd verantwoordelijk voor hun eigen daden, we moeten dat ook niet verschonen. Maar datgene wat hen motiveert om naar ginder te trekken ligt wel in de kenmerken van de huidige samenleving.** Dat is altijd zo geweest met eender welke vorm van terrorisme en radicalisering. Kijk je naar mijn jonge jaren, de linkse radicalisering die je toen had in de jaren 60 en 70, had ook alles te maken met het gevoel dat de jongere generatie toen had dat de samenleving, de opbouw van de welvaartstaat, die alleen oog zou hebben voor materiële waarden, dat immateriële waarden als het ware slachtoffer werden van die jacht op welvaart. Dat is dan de voedingsbodem geweest voor een extreemlinks terrorisme dat wij in België gekend hebben tot het midden van de jaren 80 met de CCC. Dat soort radicale bewegingen vindt zijn wortels altijd in de kenmerken van een samenleving. In hoeverre is die samenleving dan verantwoordelijk? Wij hebben in België, vergeleken met andere Europese landen, erg hoge zelfmoordcijfers onder jongeren, die gaan wel achteruit, maar veel minder snel dan in andere landen. **Wij hebben de grootste kloof op de jobmarkt tussen mensen met**

een allochtone achtergrond en belgo Belgen. Die kloof zit ook in ons schoolstelsel. Dat is een heel performant stelsel, maar bestendigt de ongelijkheid, ten nadele van leerlingen met een allochtone achtergrond. Op een aantal sociaal-economische en een aantal sociaal-culturele criteria zijn we in België wel de rode lantaarn. Het was Jozef De Witte, toen hij nog voorzitter was van het Centrum voor Gelijke Kansen, die als eerste wees op die Belgische specificiteit in het geheel van Europa, als mede een verklaring waarom we in België per inwoner een groot aantal Syriëgangers gekend hebben. Daar zit volgens mij een kern van waarheid in."

“**Wij hebben de grootste kloof op de jobmarkt tussen mensen met een allochtone achtergrond en belgo Belgen. Die kloof zit ook in ons schoolstelsel. Dit is een heel performant stelsel, maar bestendigt de ongelijkheid, ten nadele van leerlingen met een allochtone achtergrond.**”

Een laagje vernis

Als je die ongelijkheid wegneemt, verdwijnt dan ook de radicalisering?

"Je kan nooit verhinderen, zeker met zo'n aantrekkelijke pullfactor als IS, dat mensen aangetrokken gaan worden tot een terreurorganisatie. Maar wat je wel kan proberen te doen, is ervoor zorgen dat je jongeren in moeilijkheden op tijd identificeert, dat is de taak van de CLB's, jongerenwerkers en wijkagenten. Die zorg voor het welzijn van jongeren is in mijn ogen de eerste opdracht van een samenleving. Dat je ervoor zorgt dat jongeren niet achterblijven. Vandaar dat ik zware bedenkingen heb bij de hele deradicaliseringsindustrie die is opgebouwd. Die radicalisering van individuen is een uiting van jongeren die vastzitten. Het is dus het algemene preventiewerk dat dat moet detecteren. Je moet geen aparte deradicaliseringscel ontwikkelen.

Stel dat als jij zou 'radicaliseren', dan is de enige manier om jou tegen te houden ervoor te zorgen dat iemand in contact met jou staat en die je dat uit het hoofd kan praten. Maar dat wil wel zeggen dat jij die opening moet hebben om te praten, een vertrouwenskanaal. **Je moet die jongeren opnieuw het gevoel geven er bij te horen. Niet zeggen hoe fout ze bezig zijn, of hoe fout hun interpretatie van de islam is, maar proberen hen er opnieuw bij te betrekken.** Dat is natuurlijk ontzettend moeilijk met zo'n sterke pullfactor. Het is wraakroepend als je ziet dat de afgelopen 15 jaar de armoedecijfers nog steeds niet zijn veranderd en zijn blijven hangen rond de 15%. Daarmee wil ik niet zeggen dat armoede verantwoordelijk is voor terrorisme, maar als je het budget van welzijnsdiensten en preventiediensten vermindert, dan is dat vragen om moeilijkheden."

Religie is maar een laagje vernis, maar de radicalisering gebeurt wel in naam van de islam. Het is nu ook de moslimgemeenschap die geveiseerd wordt door de publieke opinie en het zijn de moslimjongeren die geronseld worden. Hoe belangrijk is volgens u de communicatie met de moslimgemeenschap?

"Bestaat er een moslimgemeenschap? Een gevatte uitspraak waar ik graag naar verwijs is die van mijn Gentse collega Sami Semni in de periode na 9/11. 'Als we voor 9/11 problemen hadden met Marokkanen en Turken, dan hebben we na 9/11 dezelfde problemen, maar we benoemen ze moslims.' M.a.w. hetzelfde fenomeen maar we hebben er de stempel van één moslimgemeenschap op gedrukt. Bovendien hebben we ze als samenleving verplicht zich te organiseren, vanaf de jaren 70 met de moslimexecutieven, als was het een kopie van de katholieke kerk, wat het niet is. Wat je dan over het hoofd ziet is dat je mensen bij elkaar brengt in één gemeenschap waarbij er ontzettend grote verschillen en tegenstellingen zijn. Ik aarzel om de term moslimgemeenschap te gebruiken.

“**Je moet die jongeren opnieuw het gevoel geven er bij te horen. Niet zeggen hoe fout ze bezig zijn, of hoe fout hun interpretatie van de islam is, maar proberen hen er opnieuw bij te betrekken.**”

Ik vind het debat over de islam in België en Europa een waardevolle discussie, maar dat moet je scheiden van het debat over radicalisering. Als ik terugdenk aan de jaren 50 en 60 toen de vrijzinnigen en de katholieken met elkaar in de clinch gingen, zou je als katholiek nooit aanvaard hebben dat een vrijzinnige zei hoe je moest geloven en omgekeerd. **Dat niet-moslims zich vandaag mengen in de discussie over de vorm en de inhoud van de islam hier in België, vind ik nogal pretentieus.** Het is een broodnodige discussie – een die ook sterk leeft in moslimkringen – maar die in de eerste plaats gehouden moet worden met moslims aan het hoofd van de tafel. Vanuit de rest van de samenleving is de minimumeis die je stelt: iedereen gelijk voor de wet en iedereen respecteert de wetten van de Belgische grondwet. Dat is de taak van de samenleving en van de politiek, je moet je niet mengen in een theologische discussie."

De vijand is de onzekerheid

Hoe moet een samenleving omgaan met die dreiging?

"We zijn er nog steeds niet in geslaagd om terrorisme een juiste plaats te geven in onze samenleving. Als je beseft dat er bijvoorbeeld in 2014 in Europa 4 doden zijn gevallen als slachtoffer van terreuraanslagen en je legt daar het aantal verkeersdoden, zelfdodingen, alle mogelijke andere doodsoorzaken naast. Die vier doden vormen het voorwerp van ontzettend koortsachtige discussies, omdat we daar geen plaats aan gegeven hebben. Omdat we dat vermengen met een godsdienst, met migratie, met allerlei doembeelden: het debat wordt niet zuiver gevoerd. Daardoor verhoogt de onzekerheid, en als mensen onzeker zijn, dan zien ze elk risico groter

dan het in werkelijkheid is. Wat we moeten proberen terug te vinden is een manier om daar mee te leven. Een plaats geven in ons denken. Net zoals we weten dat wanneer we in de auto stappen daar een risico aan verbonden is. Het gevaar dat je omkomt in een verkeersongeval is onnoemelijk veel groter dan dat je het slachtoffer zou worden van een terreuraanslag. De vijand is de onzekerheid. Dat moeten we reduceren om het in perspectief te kunnen plaatsen.”

Helpt het dan om militairen op straat te zetten? Of moeten we meer inzetten op het wegnemen van die onzekerheid?

“In de paper verwijs ik naar de reactie van de Londense burgemeester Livingstone na de aanslagen van 2005. Op een hele menselijke manier en met hele simpele woorden – hij heeft dus niet het leger gemobiliseerd – zegt hij dat dit een aanslag is op iedereen, jong oud, moslim niet-moslim, blank en zwart,... Dat is dezelfde retorische toon die ook Obama gebruikte in een moskee in Baltimore. Dat soort van inclusieve taal is heel belangrijk. Het gevoel geven dat wie hier woont, hier ook thuishoort. Die inclusiviteit is het echte antwoord op terrorisme.

“

Dat niet-moslams zich vandaag mengen in de discussie over de vorm en de inhoud van de islam hier in België, vind ik nogal pretentius.

”

Het grootste aantal slachtoffers van terroristische aanslagen wereldwijd in naam van de islam zijn moslams. Als je op iedere moslim zijn of haar voorhoofd de stempel kleeft van een potentiële verdachte dan splijt je verder een samenleving i.p.v. die bij elkaar te brengen. Die inclusiviteit is iets wat ik mis in Frankrijk na de gruwelijke aanslagen.

Die inclusiviteit benadrukken is in de eerste plaats de taak van de politiek. De taak van de media is proberen zin te geven aan die onzekerheid en die in perspectief te plaatsen.

Als je bovendien nog geconfronteerd wordt met de migratie- en asielcrisis; voeg dat allemaal samen en je hebt een sfeer van onzekerheid, en dan wordt men bang omdat men geen hoogte kan krijgen van datgene dat men vreest.”

Wie vastzit loskrijgen

Welke rol is er volgens u voor het onderwijs weggelegd?

“Onderwijs moet proberen het gevoel van ongelijkheid te bestrijden. Dat is ook de achtergrond waartegen het Lucernacollege is ontstaan. Die ongelijkheid die bestendig wordt door het gevoel te hebben dat ze niet meekunnen op school, daar is Lucerna inderdaad de goede omgeving. Leerkrachten zijn de eersten die kunnen aanvoelen of jongeren vast komen te zitten of niet; want dat is het begin van hetgeen men radicalisering

noemt. Die jongeren proberen er (terug) bij te krijgen, dat is denk ik iets wat bij Lucerna in de pedagogische taak heel sterk aanwezig is.

Dat gaat echt over persoonlijk contact, contact met de ouders na de schooluren. Toen ik in Turkije enkele van de scholen bezocht van de Hizmetbeweging, de bekommernis om de kloof te dichten tussen school en familiale omgeving was zeer sterk aanwezig. Natuurlijk ook in andere scholen, maar daar vond ik dat heel sterk

“

Het grootste aantal slachtoffers van terroristische aanslagen wereldwijd in naam van de islam zijn moslams.

”

aanwezig. M.a.w. wie vastzit proberen los te krijgen en opnieuw een plaats geven, ik denk dat dat een rol is die Lucerna zeer goed speelt.”

Welke stappen moet de overheid volgens u nemen om de radicalisering te bestrijden?

“De discussie over islam en de discussie over foreign fighters moet je van elkaar scheiden. Twee discussies die van belang zijn maar elkaar niet mogen versterken, want dan zit je met de problemen die we vandaag kennen.

Ten tweede, grote deradicaliseringsprogramma's werken niet. Was je in de jaren 70 een extreemlinkse radicaal, dan had je ook geen behoefte aan de boodschap van een sociaaldemocraat en luisterde je ook enkel naar de boodschap van iemand die even radicaal was en je eigen gelijk kon bevestigen. Wil je iemand doen afzien van een tocht naar Syrië, dan moet je ervoor zorgen dat die persoon open blijft, er moet een vertrouwenskanaal zijn.

Ten derde, moet je dat individu proberen terug in de samenleving te krijgen. Meer nog, dat het individu niet alleen een plaats heeft in de samenleving, maar hier ook een toekomst kan ontwikkelen. En dat betekent veel meer dan iemand een gesubsidieerde job te geven bij de gemeente. Dat is een zeer individuele aanpak die niet altijd zal lukken. Preventie werkt op lange termijn en je kan er als politieke klasse niet direct mee tonen dat je iets gedaan hebt. Het is veel gemakkelijker om militairen op straat te sturen, dan toe te geven dat je preventieprogramma niet werkt.

En heel belangrijk; probeer de schrik die men heeft voor terrorisme niet aan te wakkeren. Terrorismen is een bedreiging voor iedereen; opnieuw die inclusiviteit. Vanaf het moment dat je schrik krijgt, hebben de terroristen al half gewonnen.

Ten slotte. Terrorismen is in het verleden altijd al bestreden geweest door politie en inlichtingendiensten. Die hebben een cruciale rol te spelen, ook inzake preventie. M.a.w. goede preventie gaat ook via goed politie- en inlichtingenwerk. Beste bewijs is dat de meeste Syriëgangers al bekend stonden bij de inlichtingendiensten. Je hebt daar dus geen miljoenenbudget nodig in het onderzoek naar indicatoren voor radicalisering, maar gewoon goed politiewerk.”